

Forfatter: Sthen, Hans Christensen

Titel: En liden Vandrebog

Citation: Sthen, Hans Christensen: "En liden Vandrebog", i Sthen, Hans Christensen: *En liden Vandrebog*, udg. af JENS LYSTER ; JENS HØJGARD , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, C.A. Reitzel, 1994, s. 238. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-sthen01val-shoot-idm140299310812736/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: En liden Vandrebog

gen sollen, Nürnberg 1581 David Branters Reißbuch, inhaltend I Den Wänderstab vnd Leytung deß lieblichen Reisens vnd Wänderens II Die Pilgerschafft vnd Wälfahrt der frommen Christen, in diesem elenden Leben, Wie sie sich auff ihre Geistliche Wäanderschafft rusten vnd schicken müssen, 1584 (Tyske bognesskataloger i KB bd I nr.6 bl.B 4r, nr.12 bl.C 1v, nr.15 bl.E 1v, nr.16 bl.B 4r, nr.18 bl.C 1r). – **4f Lifs Regle** leveregler. – **5 ange** smukke – **5 befattede** sammenfattede, forfattede. – **6 Loff** lov, tak. – **7 øfue** øve. – **7 met** med – **7-8 i hør** hvor som helst – **9 Couponerede** sammensaltet. – **9 skreffne** skrevet – **10 Sthenus** ablat af Sthenus. – **10 Roschild** fork f.Roschildense, ablat af Roschildens, dvs. fra Roskilde. – **11 Trycks** muligvis germanisme. Se under udg.S s. 340.

2. Titelblads bagside

1-3 Psalm.145 haamen Ps.145 vers 18a citeret efter Chr.III Citatet også brugt som motto i NmBl og 3, ReravENBb bl.8r, her dog Ps.145 v.18-19. Som indl. til bønnerne også i AV 6 **4-7 Job.4** i Sandhed] Job.4.24 Chr.III, har i tilbede, de skulle ... i Aanden oc i Sandhed. Bibelstedet indgår i en belæring om den rette måde at bede på i ReravENBb bl.11r og v.

3. Fortalen til den Christelige Læser

2 Læser læser – **3 atel** give agt på. – **4 Landon** belæring – **6 Hør** hvorledes. – **10 uskilling** forskellig – **10 Kaarl** helde. – **13 Ingen** ingen] 2 Mos.20,5. – **15-20 Haamen** , **fomme**] Matt.7,7-11, Joh.16,23-24 – **17 paakalder** **Ønd**] jf. 42 str.7.4-5. – **18 Fønttelsen** løftet. – **20 fomme** gavn, lykke – **22 sin Bøn** Føntvor, Matt.6,9-13 – **22 dætt**] affattet, udtalt – **23-24 De vdi. Stel**] Matt.6,8b. – **23 befattus** sammenfattedes, indeholdes. – **23 skarl** vished – **26 Penitentz**] angers, bøds. Den udbredte bødssætning i 1580'erne kan bl.a. aflæses af, at renæssancealderens største bødspredikant, Savonarolas syv bødspredikener udkom i to forskellige danske oversættelser i 1582 og 1587 (LN 1448 og 1449) Bønnen »Om en aluerlige Penitentz» i Alterbogen 1574 gik videre til ReravEIBb, der genoptryktes gang på gang (LN 454-456) Også »En nyttelig bog om Guds Miskundhed» 1533, der genoptryktes 1592 (LN 23 og 410), rummer »En ret Penitentz Bøn, at bede daglige til Guds» – **27 følge**] forsvare – **33 Forhøder**] trækker ud, tøver med. Udtrykket skal måske ses på baggrund af de i tiden udbredte eskatologiske forventninger til Kristi svarlige genkomst – **34 hege**] forblive i – **34 Bost**] mangel, skade – **36 i ffhell**] visdom – **37 ude**] tvivle. – **37 nst**] omtalt, nl.17-20. – **39 fønsage**] prøve – **41 heuste**] viste, dvs. demonstrerede over for – **41-44 Csaunnske** **on**] Matt.15,21-28 – **42 trende snde**] tre gange, var. tvende snde i udg.LB er enten trykke] eller bevidst korrektion – **45 forfare**] erfare. – **47-54 Dofone Tid**] En indholdstbeslægtet belæring om bøn findes i ReravENBb bl.B 6r »En kaart Vnderusning om

Bonen», det er et afsnit fra Luthers «Eyn Sermon von dem gepeet vnd processon yn der Creutz wochen» 1519, jf. Gierow 383. – **48 skriffue fore** foreskrive. – **50 lade...fri** stille ham frit, overlade det helt til hans afgørelse. – **53 blid** god, mild, nådig. Tilbagevendende adj.(jf.Brix 24; Frandsen 118) f.eks.6,52; 12,9; 15,6; 16,3; 19,81; 22,23; 26,3; 43 str.1,6; 46 str.7,3. 55,40; 60,109; 61,24,65; T-40 str.16,1 og 17,1, T-41 str.5,1 I 37 str.1,4 med betydning: glade, lystige. – **55 Taffner...vust** se n.t.33. – **56 arghet** svag. – **57 fornt** have tillid til.

4. Træsnit

Motivet er kvinderne omkring en tom sarkofag påskemorgen. I forgrunden en stor rektangulær, marmoreret sten med en forsvarlig ring i. Stenen er væklet fra sarkofagen. I horisonten til venstre ses Golgata med tre kors.

Illustrationer i den tids bøger kan tit forekomme ret tilfældige. Trykkeren tog de træsnit, han havde, og Kristi opstandelse er jo altid central. Alligevel må det noteres, at intet i den foranstående fortale motiverer denne opstandelsesscene. Kan mon den efterfølgende morgenbøn med dens vendinger »du reys dig op.« og »Nu reys jeg mig op.« være blevet misforstået som udsagn om opstandelse fra de døde? I den forbindelse er det interessant, at Lybeck-bogtrykkeren Asverus Krogers arvinger i 1595 gjorde brug af det samme træsnit ved trykningen af Johan Spangenberg Postilla (LN 1520) i 2.del bl.2v. Hvis Kroger har trykt 1.udg. af Vb, kan træsnittet ved en misforståelse hos den næppe danskkyndige bogtrykker være blevet medlemmet i udgivelsen før derefter af senere udgivere ureflekteret at blive betragtet som en urolig bestanddel af Vb og derfor mekanisk overtaget frem til og med udg.S]. Også Lorentz Benedicht har benyttet dette træsnit, allerede i Jesu bl. Q4r og senere også i Evangelier og Epistler, Kbh.1586 bl.C.12r (jf.Hymn.Medd. 1992: 214). Eftersom Sthen har gjort brug af Benedichts trykker til sit Epithalamion 1572 og til et genoptryk af Hb i 1584, kan Benedicht vel også have trykt 1. udg. af Vb i 1589. Først med den norske udg.C er det umotiverede træsnit med påskemotivet udskiftet med et træsnit, der forestiller en skolestue eller lignende med lærer og elever, formodentlig motiveret af den foranstående belæring om bon. I udg.StB er træsnittet sparet væk, og kun en vandret streg skiller her fortalen fra den følgende tekst. Opstandelsestræsnet vides at være brugt af Salomon Sartor i årene 1617, 1626 og 1645. Nærmere herom under udgavebeskrivelsen for S.

5. Det første du reys dig op om Morgenen

1 *Det første* så snart som. – 3 *Løff* pris. – 4 *Våde* fare, ulykke (f.7,7; 8,20; 15,4; 21,10; 32,8. 39 str.2,6; 3,6; 23,6; 42 str.4,7. –16 *ført dig* klædt dig på. – 16 *toer* vasket. – 16 *kæmt* kæmmet, redt. –17 *lyer* gjort i stand.

I emne og formulering er der lighedspunkter mellem denne bøn og en morgenbøn med overskriften Ecclesia i ReravENBb bl.14v oversat fra nedertysk.